

Hem d'escriure «per a poder votar» o bé «per poder votar»?

Jaume Casassas i Castellà

Aquesta pregunta ens la suggereix el comentari de Josep Guardiola d'ara fa poc més d'un any i que va recollir un mitjà de comunicació escrit (pàgina 5 del diari *El Punt Avui* del 9-6-2017):

(1) *Hem de fer costat a la gent que dona la cara per poder votar*¹.

També és el mateix cas lingüístic d'un dels exemples —en la seva resposta— que vam escriure en l'article «L'expressió interrogativa *per què?*» en el número anterior²:

(2) *Estudies piano. Per què? —Per a poder estudiar orgue més endavant*³

Ens proposem, doncs, donar resposta a la pregunta sobre si en la construcció *per (a) + poder + infinitiu* hi hem d'escriure la preposició simple (*per*) o la composta (*per a*). Cal advertir, d'entrada, que aquí, quant a l'ús escrit d'aquestes preposicions, seguim el criteri normatiu (d'entre els tres possibles) que és adoptat en el redactat mateix de la nova Gramàtica de l'Institut d'Estudis Catalans aprovada l'any 2016⁴.

Doncs bé, la tesi que presentem és la següent:

Si apliquem la normativa de Fabra *stricto sensu* a un complement de tipus causal/final que té la forma *per (a) + poder + votar*, en general *per (a) + poder + infinitiu*, aleshores tal expressió actua únicament com a complement final. Conseqüentment, la clàusula d'infinitiu *poder + infinitiu* cal que sigui precedida per la preposició *per a* i no pas per la preposició *per*, en aquests casos.

Recordem que Fabra recomanava l'ús de la preposició composta (*per a*) per als casos en què el complement en qüestió actuï només com a complement final⁵ o bé complement de finalitat, i es reservava la preposició simple (*per*) per als altres casos⁶. Un cop hàgim vist la validesa d'aquesta tesi, aleshores la preposició caldrà que sigui *per a* —d'acord amb el criteri normatiu suara esmentat, l'aplicat en la redacció de la nova GIEC⁷. D'acord amb això, l'expressió anterior hauria de ser:

(3) *Hem de fer costat a la gent que dona la cara per a poder votar*.⁸

- Guardiola feia referència a la concentració de suport al Procés prevista per al diumenge 11 de juny d'aquell any, al matí, i que va tenir lloc a tocar de les fonts de Montjuïc de Barcelona.
- En les pàgines 40 i 41 del núm. 103 de *Llengua Nacional* veiem com aquesta pregunta presentava polisèmia, és a dir, com es manifestava amb més d'un significat.
- Aquí veiem com el significat de la pregunta *Per què?* no és exclusivament causal, fet palès en aquest exemple de resposta no causal —i gramaticalment correcte. En l'anàlisi, però, cal no confondre el predicat *estudiar orgue* amb el predicat *poder estudiar orgue*; el primer, precedit de preposició, és alhora causal i final; el segon, precedit de preposició, és solament final; en aquest exemple; —el predicat causal, no explícit, fóra *per voler estudiar orgue*, és a dir, *perquè volia estudiar orgue*.
- Aquest criteri normatiu (que té el seu origen en Fabra) té l'avantatge de mantenir el significat de les preposicions sense fer-lo dependre de la categoria gramatical del mot que escrivim just després de la preposició.
- Cal posar atenció en el fet que hi ha autors que adjectiven com a *final* aquell complement que és alhora causal i final. El nostre criteri és diferent. Defensem aquest nostre criteri perquè permet donar cabuda a aquells casos en què en el complement hi és expressada la finalitat però no la causa.
- És a dir, per als casos en què el complement és o bé causal o bé causal i final alhora. Cal advertir, però, que Fabra va evolucionar al llarg de la seva vida. Des d'una posició de recomanació preferencial per la preposició *per* va passar a postular la llibertat de tria de la preposició per als casos de complement alhora causal i final. Vegeu la part de sintaxi preposicional de la Gramàtica de París de Fabra, 1946; o bé de la darrera edició del 2008, corregida, de la seva Gramàtica pòstuma, 1956 —paràgrafs idèntics, en ambdues.
- Sobre la tria d'alternatives de sintaxi preposicional que ofereix la nova Gramàtica de l'IEC en parlarem en un altre article, més endavant.
- De fet, l'anàlisi real hauríem de fer-la amb la frase: *dóna la cara per a poder votar*. Tant se val, perquè s'arriba al mateix resultat, a les mateixes conclusions.

Per a adonar-nos del caràcter final i no causal del complement amb què acaba la frase anterior (clàusula d'infinitiu), cal emprar algun recurs que ens el posi al descobert. Aquí, com en el nostre article anterior, el recurs consisteix a trobar una frase semànticament equivalent a la clàusula d'infinitiu de la frase esmentada, fent ús, per exemple, de la conjunció *perquè* i, aleshores, fixar-se en el mode (indicatiu o subjuntiu) de la forma verbal que segueix aquesta conjunció, i això ens ajudarà a detectar el caràcter causal (indicatiu) o final (subjuntiu) de la clàusula⁹. Així:

La clàusula d'infinitiu és

... *per (a) poder votar*¹⁰

La frase semànticament equivalent (canviant només la clàusula d'infinitiu) és la següent:

(4) *Hem de fer costat a la gent que dóna la cara perquè puguem votar.*

(és a dir, *a fi que puguem votar*)

Ja sabem que la conjunció *perquè* és causal (en espanyol *porque*) quan precedeix una forma verbal que és en mode indicatiu. I, en canvi, aquesta mateixa conjunció és final (en espanyol *para que*) quan precedeix una forma verbal que és en mode subjuntiu¹¹.

En l'exemple, veiem que és final perquè és tracta d'una forma verbal en subjuntiu¹².

La pregunta que arrodonirà la nostra anàlisi és:

Essent complement final, aquesta clàusula d'infinitiu, pot ser que alhora sigui final i causal?

La resposta és NO.

Per què?

Perquè això està relacionat amb la mateixa essència semàntica d'aquest verb.

La idea de 'poder fer una cosa' —sempre en infinitiu— l'hem d'associar al món de les potencialitats, de

les possibilitats, dels objectius, és a dir, dels fins, de les finalitats.

D'altra banda, es aliena al món de les causes. Perquè les causes dels fets són d'essència tangible i consumada —ocorregut un fet determinat del qual volem analitzar la causa que l'ha provocat, aquesta causa consistirà en un altre fet material o immaterial que ja haurà tingut lloc— i no pas d'essència especulativa —l'especulació pertany al món del possible.

Però també podem fer una comprovació addicional del raonament que acabem d'exposar remetent-nos a l'exemple. Vegem com.

Si plantejem l'altra alternativa...

(5) *Hem de fer costat a la gent que dóna la cara perquè podem votar*

(destacant el mode indicatiu de la forma verbal *podem*, tot cercant-hi el caràcter causal)

...aleshores estem enunciant una asseveració que entra en contradicció amb un fet conegut: no és pas veritat. En aquests moments no podem votar segons què; de fet, el vot d'acord amb el dret a l'autodeterminació no ens el permeten.

Però se'ns pot argumentar que aquesta raó potser és una raó vàlida només per a aquest exemple. Cal esmentar una altra raó més important. Aquesta altra raó principal és més general. I és que la frase és mancada de sentit.

Efectivament, no és pas veritat que el fet de poder votar sigui la causa que faci que fem costat a la gent que dóna la cara (tal com afirma la darrera frase) ni que faci que el fet que hi hagi gent que doni la cara (una altra interpretació possible) tingui per causa el fet de poder votar. No, no és així. Conclusió: en queda exclòs el sentit causal. Si ho analitzéssim per a altres casos i exemples de l'infinitiu *poder* seguit d'un altre infinitiu, constataríem que s'arriba a la mateixa conclusió: l'absència del sentit causal.

La conclusió, per tant, és que la tesi que preteníem demostrar és certa.

9 LLENGUA NACIONAL, núm. 103, pp. 40-41.

10 Acostumem a escriure la «a» entre parèntesis en dos casos: 1) quan és opcional escriure-hi la preposició simple o la composta, 2) quan encara no hem determinat quina de les dues preposicions és la que hi correspon.

11 Cal advertir, però que aquesta regla (indicatiu/subjuntiu) té una única excepció (cas en mode subjuntiu precedit de *no perquè...*), excepció que és recollida en la nova Gramàtica de l'IEC, l'anàlisi de la qual deixem per a una altra ocasió.

12 Aquí no queda aplicada l'excepció de la nota anterior perquè no hi ha pas una negació davant la conjunció *perquè*.

Això legítima, normativament parlant, la sintaxi d'exemples com ara: ... *per a poder parlar*, ... *per a poder votar*, ... *per a poder comprendre*, ... *per a poder compartir*, ... *per a poder exposar*, ... *per a poder dir*, ... *per a poder concloure*, ... *per a poder estudiar orgue*. I en l'exemple que hem analitzat:

(3) *Hem de fer costat a la gent que dona la cara per a poder votar*¹³.

Arribats fins aquí ens podem preguntar si ens hem deixat quelcom en la nostra anàlisi.

En principi, sembla que no. Però, de fet, cal fer una darrera puntualització.

Si rellegim la tesi que volíem demostrar tal com l'hem escrita, fixeuvos que acaba així: «Consegüentment, la clàusula d'infinitiu *poder* + infinitiu cal que sigui precedida per la preposició *per a* i no pas per la preposició *per*, en aquests casos.»

Posem l'èmfasi ara en l'expressió que hem subratllat expressament.

La pregunta pertinent és si aquests casos són tots els casos que poden produir-se. La resposta és que en aquest article hem partit de la hipòtesi que les clàusules d'infinitiu considerades són complements causals o finals. Ara bé, hi ha casos en què això no és així, per tal com hi ha clàusules d'infinitiu que són complements regits i no pas complements causals o finals. Consegüentment, hem de reconèixer que aquests casos no representen tots els casos.

En un pròxim article veurem com, en cas de complement regit, preval la consideració del tipus de preposició que és regida pel verb per damunt del fet que tinguem la doble coincidència d'infinitiu (l'infinitiu *poder* seguit de qualsevol altre infinitiu) i això ens durà a exemples en què són lícites expressions de doble infinitiu (amb el verb *poder*) precedides per la preposició simple.

Les conclusions a què hem arribat podem resumir-les així:

1) La presència de l'infinitiu *poder* seguit de qualsevol altre infinitiu en un complement causal o final —iniciat amb *per* o bé amb *per a*— fa que aquest complement sigui final i no causal.

2) Adoptant el criteri normatiu emprat en la redacció de la nova Gramàtica de l'IEC, escriurem, en aquests casos: *per a poder* + infinitiu.

3) Hi ha complements verbals que també comencen amb aquestes preposicions que no són ni complements causals ni finals. Són els complements regits. En aquests casos, adoptant el mateix criteri esmentat, escriurem: *prep.* + *poder* + infinitiu, depenent de quina és la preposició regida en cada cas per aquest infinitiu. |

13 Una observació addicional: el subjecte de *donar la cara* no és exactament el mateix que el subjecte de *poder votar*. I aquesta no coincidència de subjectes també és un dels indicis de no coincidència de finalitat i causalitat en aquest complement que hem analitzant. El complement, doncs, no és alhora causal i final. Només final, com hem vist.